

Socialstyrelsen
socialstyrelsen@socialstyrelsen.se

Remiss från Socialstyrelsen: Remiss avseende förslag till föreskrifter om ändring i Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 2008:18) om psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatrisk vård

(diarienummer 4.1-36588/2020)

Inspektionen för vård och omsorg, IVO, tillstyrker Socialstyrelsens förslag med följande synpunkter avseende undersökningar av patienter under 18 år inför beslut om en första förlängning av beslut om fastspänning och avskiljande i 2 § andra stycket samt 2 a § tredje stycket, formuleringen i 2 a § andra stycket avseende avskiljande en bestämd tid samt språkliga synpunkter.

Digital läkarundersökning

IVO delar Socialstyrelsens uppfattning ifråga om digital läkarundersökning vid beslut om tvångsåtgärder, även om digitala lösningar för undersökning i många andra sammanhang kan vara en del i en effektiv och god vård. Med nuvarande tekniska lösningar anser IVO inte att det är lämpligt att tillämpa digitala läkarundersökningar vid tvångsvård enligt lag (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, LPT, och lag (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, LRV.

IVO anser att en undersökning av den beslutande läkaren på plats på vårdinrättningen generellt ger ett bättre underlag för ett beslut om tvångsåtgärd, än en bedömning som sker genom digitala hjälpmedel. Ett krav på undersökning av beslutande läkare på plats ökar enligt myndigheten förutsättningarna för att hitta andra sätt än att använda tvång för att lösa en situation, och därmed kan användningen av tvångsåtgärder minska.

Beslut om första förlängning av fastspänning och avskiljande av patienter under 18 år

Socialstyrelsen föreslår att undersökningar av patienter under 18 år inför beslut om en första förlängning av fastspänning och avskiljande ska kunna ske av annan läkare än beslutande läkare. Detta bedömer IVO är mindre lämpligt ur ett patient- och barnperspektiv.

Ur ett patient- och barnperspektiv är det att föredra att den beslutande läkaren, inför beslut om första förlängning av fastspänning och avskiljande, är på plats. En undersökning av den beslutande läkaren på plats på vårdinrättningen ger generellt ett bättre underlag för ett beslut om tvångsåtgärder än en bedömning som sker på distans utifrån informationsöverföring av annan läkare på plats. IVO bedömer att ett krav på undersökning av beslutande läkare på plats ökar förutsättningarna för att hitta andra sätt än att använda tvång för att lösa en situation vilket kan minska användningen av tvångsåtgärder.

IVO uppfattar att förslaget är utformat efter resurs- och organisationsfrågor i verksamheterna i denna del. Det bör uppmärksammas att bestämmelsen nu har anpassats utifrån den faktiska tillgången till specialister i barn- och ungdomspsykiatri. Det ska ställas i relation till att både lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård och lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård är tvångsvårdslagstiftningar, varför särskilt höga krav bör ställas på åtgärder som vidtas inom ramen för respektive lagstiftning.

Läkarundersökning avseende avskiljande för en bestämd tid

IVO bedömer att det finns en risk att den föreslagna formuleringen i 2 a § andra stycket avseende läkarundersökning felaktigt tolkas som att ett avskiljande för en bestämd skulle kunna fortgå utan att nytt beslut fattas. Av 20 § andra stycket LPT framgår att ett sådant beslut avser en bestämd tid. Detta innebär att senast vid den bestämda tidens slut ska åtgärden upphöra eller så ska ett nytt beslut om fortsatt avskiljande ha fattats. Det är väsentligt att innebörden av ett sådant beslut om långvarigt avskiljande är tydlig och att det vid kontroll i efterhand är klart vad som har beslutats. JO uttrycker också i beslut att det inte är acceptabelt att fatta beslut om avskiljning utan att det anges hur länge ett sådant avskiljande som längst får bestå.¹

IVO tycker att det är väsentligt att ordalydelsen i föreskriften är utformad på sådant sätt att den underlättar för verksamheterna att göra rätt. Detta särskilt eftersom det rör sig om åtgärder som inskränker de grundläggande fri- och rättigheterna enligt 2 kap. Regeringsformen (1974:152), RF.

¹ 7317-2018 s.10

IVO föreslår därför att bestämmelsen formuleras enligt följande:

”Innan ett beslut fattas om avskiljning för en bestämd tid över åtta timmar, enligt 20 § andra stycket lagen om psykiatrisk tvångsvård och 8 § lagen om rättspsykiatrisk vård, ska den beslutande läkaren undersöka patienten på vårdinrättningen. Därefter ska *den* läkare som *ska* fatta beslut om sådan avskiljning undersöka patienten på vårdinrättningen minst var 24:e timme.”

Språkliga synpunkter

IVO önskar också framföra följande synpunkter avseende formuleringen i föreskriften. 3 kap. 2 § samt 3 kap. 2 a och 3 kap. 2 § b ordet ”och” är missvisande, då det framstår som att rekvisiten är kumulativa. IVO föreslår därför att ”och” byts ut till ”eller” istället. Denna synpunkt gäller genomgående i utkastet eftersom samma skrivning återkommer.

Beslut i detta ärende har fattats av avdelningschefen Peder Carlsson. I den slutliga handläggningen har avdelningschefen Anna Sundberg, avdelningsjuristen Ana Cica Tiedermann, samt enhetschefen Göran Olsson deltagit. Inspektörerna Gunnar Hägglund och Florence Sivenius har varit föredragande.

Beslutet har godkänts elektroniskt av Peder Carlsson och förts in i IVO:s ärendehanteringssystem